

YOU AND YOUR RIGHTS

Mudende wa Vatsoniwa

U nga ha endla xikombelo xa Mudende wa Vatsoniwa loko u ri na **swilaveko swa mali** naswona uri na vutsoniwa lebyi ku sivelaka ku ti hlayisa hi wexe.

U fanele u hola mali leyi nga nhansi ka **R 6 150** hi n'hweti (u nga ri na vukati) kumbe **R 12 300** hi n'hweti (u ri na vukati). Nhundzu na miako yinwana ya vumbirhi leyi u nga na swona swa kamberiswa.

Ku suka hi ti 01 Nhlangu 2018 nhlayo henhla l **R1 700** hi n'hweti. Hambiswiritano, loko muholo wa wena wu ya wu tlakuka, u nga ha kuma mali ya le hansi ka ntsengo lowu wa mudende.

U nga ha endla xikombelo xa mudende etihofisini ta SASSA ta le kusuhi na wena – a wu hakeli nchumu loko u endla xikombelo.

U fanele u ri muakatiko wa Afrika-Dzonga, muakatiko hi xiviri kumbe u ri muhlampfa loyi a nga xikarhi ka malembe ya 18 na 59. Vaakatiko va matiko mambe a va amukeriwi eka mudende lowu.

Famba na papila ra wena ra vutshunguri leri tiyisisaka vutsoniwa bya wena na man'wana mapapila - ku fana na ID na papilla ro tiyisa swa vukati bya wena na muholo wa wena. Kambe loko u ri hava leswi, u NGA ha endla xikombelo hi ku tirhisa mapapila man'wana yo titivisa.

Loko unga swi koti ku fika etihofisini ta SASSA wena hi wexe, SASSA yi ta kunguhata kuku endzela ekaya ku endla xikombelo. Endzhaku ka leswi u nga ha kombela munghana kumbe xirho xa vandyangu ku ku holela mudende wa wena.

SASSA yi ta teka xiboho mayelana na nkarhi wa mudende wa wena hi ku ya hi nkarhi lowu u nga ta va wa ha tsoniwile.

Vutsoniwa bya nkarhi hinkwawo hi lebyi hundzaka 12 wa tin'hweti – kasi **vutsoniwa bya nkarhinyana** byi heta 6 – 12 wa tin'hweti.

Loko mudende wa wena wu pfumeleriwa, u nga ha endla xikombelo xa nkarhinyana xa (**Social Relief of Distress) (SRD)** loko wa ha yimele hakelo ya wena yo sungula. Mali ya SRD yi ta kokiwa ku suka eka ntsengo wa mudende wa wena.

Loko kuri I lava nhlayiso wa masiku hinkwawo ekaya, u nga ha endla xikombelo xa Mudende wo Hlayisa Vatsoniwa.

Hi ku ya hi leswi u nga kumisa xiswona vutsoniwa bya wena, u nga ha kuma swipfuno eka Road Accident Fund (RAF), “Nkwama wa Tinghozi ta le Magondzweni” Unemployment insurance Fund (UIF) “Nkwama wa Lava Pfumalaka Mitirho” kumbe Compensation for Occupational Injuries and Diseases Fund (COIDF) “Nkwama wa lava Vavisekeke na ku kuma Mavabyi emitirhweni”.

Loko vandyangu wa wena va ri na xilaveko, u nga ha endla xikombelo xa **xiyimo xa vusweti bya wena** eka Hofisi ya ka Masipala – leswi swi nga ha ku pfuna mayelana na tihakelo ta mati, gezi na tihakelo ta muako.

B L A C K S A S H
MAKING HUMAN RIGHTS REAL

“Un’wana na Un’wana u na mfanelo ya vusirheleri bya vanhu, ku katsa na loko va tsandzeka ku tihlayisa na lava va vahlayisaka, ku kuma swipfuno leswi faneleke. Mfumo wu fanele ku teka magoza ya xinawu lama faneleke na man’wana magoza, eka swipfuno swa wona, ku humelerisa yin’wana na yin’wana ya timfanelo leti”

-Xiyenge xa 27 xa Vumbiwa bya Afrika-Dzonga.

“Un’wana na Un’wana u na mfanelo ya vufambisi bya xinawu, lebyi faneleke byi tlhela byi va na mafambiselo lama lulameke... Naswona un’wana na un’wana loyi timfanelo ta yena ti nga vavisiwa hi goza ra vufambisi u na mfanelo yo nyikiwa xivangelo lexi tsariweke.”

– Xiyenge xa 33 xa Vumbiwa bya Afrika-Dzonga.

Xitiviso xa xinawu xo ala vutihlamuleri: Ku endliwe matshalatshala leswaku mahungu hinkwawo lama hangalasiwaka ma va ma ntiyiso, Black Sash a yi teki vutihlamuleri bya ku lahleka kumbe ku onheka loku nga vaka kona hikwalaho ka ku tshembela eka mahungu lawa. Vundzeni bya wona a byi endli xiphemu xa switsundzuxo swa xinawu. Timhaka leti nga eka phepha leri ti pfuxetiwiwe hi **Nhlangula 2018**

Vuxokoxoko hi midende,
fonela nomboro ya mahala
yo pfuna ya ka SASSA :

0800 601 011

Fonela Nomboro yo pfuna
ya ka **Black Sash** ku
kuma nseketelo na
switsundzuxo swa xinawu
MAHALA:

072-66 33 739
help@blacksash.org.za

YOU AND YOUR **RIGHTS**

Mudende wa Watsoniwa

(Tsonga – Disability Grant)

B L A C K S A S H
MAKING HUMAN RIGHTS REAL